

POZNAŃSKIE STUDIA SLAWISTYCZNE  
PSS NR 14/2018 ISSN 2084-3011  
DOI: 10.14746/pss.2018.14.3

Alena M. Černá  
Akademie věd České republiky  
[alenacerna@ujc.cas.cz](mailto:alenacerna@ujc.cas.cz)

Data przesłania tekstu do redakcji: 08.08.2016  
Data przyjęcia tekstu do druku: 08.07.2017

## Osudy *Starých letopisů českých* (text F)\*

ABSTRACT: Černá, Alena M., *Osudy Starých letopisů českých (text F)* (Fates of the *Old Czech Annals* [Text F]). "Poznańskie Studia Slawistyczne" 14. Poznań 2018. Publishing House of the Poznań Society for the Advancement of the Arts and Sciences, pp. 53–64. ISSN 2084-3011.

The collection of Hussite chronicles called *Old Czech Annals* contains more than thirty manuscripts some of which have been left out of the research spotlight. One of them is the Czech written text *F* (called "of Stockholm") from the second half of the 15<sup>th</sup> century, currently stored under the signature G 10, no. 432 in the Moravian Municipal Archive in Brno, nevertheless, until 1878, it had been held in Stockholm as a spoil. The text *F* describes the course of events on the Czech territory from the years 1393 to 1453. Particular emphasis is laid on the events taking place during the Hussite revolution (after 1419) narrated, from the perspective of moderate Utraquism, by an anonymous Prague chronicler. Even though he, in his descriptions, consciously evades to include his evaluation of the events, striving for being an objective and impartial, unbiased observer, it is possible, at times, to read his attitude and opinion from his language rendering, which we instantiate with citations from the manuscript. A copy of the manuscript was acquired during its brief borrowing from Sweden to Prague in 1819 by Václav Hanka (1791–1861), a prominent representative of the Czech National Revival. The copy is stored in the National Museum Library, signature III F 9.

KEYWORDS: Old Czech manuscript; Old Czech Annals; *Staré letopisy české*

### 1. Úvod

Kolekce anonymních husitských kronik s názvem *Staré letopisy české* (dále též *SLČ*) obsahuje více než třicet rukopisných textů vážících se k období husitské revoluce (Čornej, 1988, 33). Jednotlivé texty jsou označovány velkými a malými písmeny abecedy naznačujícími vzájemnou genetickou příbuznost, tedy způsobem, který zavedl na počátku 19. století český historik František Palacký (Palacký, 1829, VII). Jedná se vesměs o česky psané texty z 15.–17. století, které vyšly z nedochovaného latinského archetypu sepsaného v 1. polovině 15. století v Praze neznámým autorem z pozice

---

\* Příspěvek vznikl v rámci řešení projektu GA ČR č. P405/12/G148 *Kulturní kódy a jejich proměny v husitském období*.

umírněného husitství. Nejstarší letopisy mají strohý, až analistický charakter, kdy jsou k jednotlivým rokům připsány důležité události. Později se texty rozšiřují a jejich obsah se doplňuje o nové zprávy i další informace k již zachyceným událostem. Některé z letopisů do sebe vstřebávají samostatné celky (např. listy a listiny, mj. i list české šlechty proti upálení Jana Husa z roku 1415). S obsahem se mění i forma letopisů, která získává beletristické rysy (Černá, 2012, 261–262). Každý z letopisů se tak stává autentickým a originálním pramenem k poznání české historie a kultury.

Texty letopisů jsou edičně zpřístupněny jen torzovitě, v různé ediční kvalitě a některým dosud nebyla věnována téměř žádná badatelská pozornost. Jedním z takových opomíjených textů je česky psaný text *F* (zvaný *Stockholmský*) z druhé poloviny 15. století (zřejmě z druhé poloviny 60.–70. let), který je dnes uložen v Moravském zemském archivu v Brně pod signaturou G 10, č. 432. Stranou pozornosti stál zejména z toho důvodu, že po dlouhou dobu nebyl odborné veřejnosti k dispozici, neboť byl držen jako válečná kořist ve Stockholmu (Skutil, 1990, 177). Rukopis neměl v ruce ani F. Palacký při tvorbě své kompilační edice *Starší letopisové čeští* z roku 1829 – tehdy pracoval pouze s opisem rukopisu, který pořídil přední český obrozenec Václav Hanka (1791–1861). Rukopis spolu s jinými knihami po třicetileté válce odvezlo švédské vojsko a po léta byl uložen v Kungliga biblioteket ve Stockholmu, kde ho v roce 1792 při své cestě do Švédska studoval a popsal J. Dobrovský (Dobrovský, 1796, 47–53), poté jej v r. 1850 viděl J. Pečírka (Pečírka, 1851, 59–60) a o rok později také B. Dudík (Dudík, 1852, 184–186), který se zasloužil o navrácení jednadvaceti odvezených rukopisů, a to do dnešního Moravského zemského archivu v Brně. Stalo se tak 7. 6. 1878 z rozhodnutí švédského krále Oskara; rukopisy české provenience byly vyměněny za několik rakouských tisků (Kocman et al., 1954, 58).

## 1. Kodikologická informace o rukopisu<sup>1</sup>

Rukopisný svazek obsahuje několik samostatných částí; z těch rozsáhlejších jmenujme mravoučný spis Hermův Pastýř (*Ermáš pastor*) na

---

<sup>1</sup> Při informacích o rukopisu využíváme dosud nepublikovaného kodikologického popisu, který v roce 2016 pořídil Michal Dragoun.

fol. 7r–77r<sup>2</sup>; zápis je v kolofonu datován rokem 1464. Na fol. 78r–145r následuje text *F Starých letopisů*, který je označen jako pokračování kroniky Beneše z Hořovic; s textem nesouvisí vlepený lístek očíslovaný jako fol. 99r, na němž jsou hospodářské poznámky zapsané rukou 16./17. století. Text *Starých letopisů* obsahuje četné marginální poznámky, většinou pozdně středověkou rukou o něco mladší než je ruka základního textu, a také vložené listy s dalšími výpisky, některé popsané až rukou 16. století. Poté je na fol. 146r zapsáno žehnání proti zimnici. Následuje na fol. 147r–164r hustě psaný popis jednání českých vyslanců o kompaktátech v Římě r. 1462. V závěru rukopisu se na několika stránkách podávají data o rodu pánů z Říčan. Na fol. 167r je uveden vlastnoruční zápis, že kroniku Beneše z Hořovic a záznam jednání o kompaktátech v roce 1819 opsal pro dnešní Národní muzeum v Praze Václav Hanka.

## 2. Obsahová a žánrová charakteristika textu *F*

Letopis je uveden nadpisem *Předmluva na novú kroniku* (fol. 78r), v níž autor textu proklamuje svůj cíl navázat v kronikářské práci na starší dějepisce a umožnit tak kontinuitu v poznávání minulosti. Popisuje události z let 1393 až 1453 – své vyprávění začíná po smrti císaře Karla IV., resp. vládou Václava IV. (79r), registruje nástup Jana Husa jako kazatele v Betlémě v roce 1400 (83r), národnostní spor o nadvládu nad pražskou univerzitou, který byl ukončen v roce 1409 vydáním Dekretu kutnohorského (84r), spálení knih Jana Viklefa na arcibiskupově dvoře v Praze roku 1410 (86r) a úmrtí pražského arcibiskupa Zbyňka Zajíce z Hazmburka v roce 1411 (87r). Situace v Praze se posléze silně dramatizuje po stětí tří mladíků v roce 1412 (88v) a po vyhlášení interdiktu nad Prahou v následujícím roce (94v). Nechybějí zprávy o upálení obou pražských mistrů – Jana Husa a Jeronýma Pražského (96v), o výbuchu husitské revoluce po novoměstské defenestraci v roce 1419 (101v) a o smrti krále Václava (102r). Ličení událostí je dovedeno do roku 1453, k popravě Jana Smiřického, jenž byl potrestán za svůj odpor vůči zemskému správci Jiřímu z Poděbrad (145r).

---

<sup>2</sup> Odkazujeme na novodobou foliaci paginýrkou ve vnějších spodních rozích listů.

Texty *SLČ* odborníci dělí dle jejich původu na dvě větve – pražskou a východočeskou (Čornej, 1988, 37–39). Popis událostí v *SLČ F* více či méně souhlasí s líčením, které nalézáme v textech nejstarší pražské větve *SLČ*, jak je prezentuje kritická edice z roku 2003 (Černá et al., 2003). Jedná se o text, který již překonal původní strohou formu a žánrově se ocitá na cestě ke kronice. Text *F* je po obsahové stránce blízký letopisu *Vratislavskému* (tzv. text *R*), který je však mladší, pochází až ze začátku 16. století (Šimek, 1937).

Jednotlivé zprávy často obsahují velmi detailní informace a leckdy též prozrazují více o autorovi zápisků – v textu nalézáme jeho osobní komentáře, hodnocení či poznámky, odkud zprávu získal. Z formulace zápisů je patrné, že autor věnuje více času i prostoru popisování událostí, jichž byl svědkem či o kterých se mu dostalo spolehlivých informací. I při těchto líčeních se však snaží zachovat odstup a nestrannost a tento svůj postoj neváhá zdůraznit i slovně. Jiné zprávy jsou naopak stručnější a přejímá je ze starších předloh bez dalšího rozvíjení a komentování. V letopise se vyskytují poměrně často odkazy, které směřují jak do textu vlastního, tj. informují, že o události bylo/bude praveno, tak odkazy směřující mimo text, k jiným dílům. Tyto zdroje se navíc do kroniky v určité míře dostávají formou marginálních přípisků a vlepených stránek. I tento fakt svědčí o tom, že autor vnímal letopis jako souvislou, ucelenou historiografickou práci (kroniku) zasazenou do kontextu podobných děl, nikoliv již jen jako „kalendářový“ sled událostí.

Bylo by nanejvýš vhodné a přínosné prostudovat rovněž přípisky a doplňky k základnímu textu – např. jejich původ, obsahovou i jazykovou charakteristiku a důvod doplnění do hlavního textu. Tento úkol však ponecháváme prozatím stranou.

### 3. Charakteristika jazyka a stylu *SLČ F* a subjektivizace textu

Hlavní část textu *F* je zapsána poměrně dobře čitelnou bastardou; marginálie a další dodané texty jsou psány jinou rukou, rovněž bastardním písmem. Čitelnost základního textu je místy poněkud snížena prosakujícím inkoustem a jeho agresivitou, která poškodila papír.

Text *F* je zapsán v češtině, jen místy se objevují citáty či jednotlivé výrazy v latině. Jedná se o češtinu 15. století, která vykazuje kontaminovaný charakter známý z podobných děl vzniklých opsáním starších textů – jsou v ní obsaženy jak prvky jazyka staršího (z doby vzniku archetypu či předlohy), tak prvky mladší (z doby opisu). Písař do určité míry přebírá jazykovou formu předlohových textů, kterou vědomě či nevědomě aktualizuje podle svého jazykového povědomí. Jednoznačná charakteristika a časové zakotvení jednotlivých jazykových jevů není tedy prakticky možné. Nepokládáme za zvláště přínosné komplexně popisovat stav jednotlivých jazykových rovin – přičiníme tedy pro ilustraci jen několik poznámek obecnějšího charakteru.

Hláskosloví textu nevykazuje žádné neočekávané rysy: stav dlouhých vokálů a diftongů odpovídá polovině 15. století – v rukopise stále ještě převládá zápis dlouhého *ó* (*pánov*<sup>3</sup> 81v, *dvór* 108r), i když v živém jazyce již byla provedena diftongizace v *uo* (*kuoň*, *duom* 108r, *králuov* 109v). Výchozí podoba *ó* se však drží téměř výhradně v paradigmatických zakončeních, zejména v gen. pl. m. Téměř výjimečně, a zvláště v mladších doplňcích, se vyskytne i monoftongizované *û* (*voziûv* 128v). Podobně v rukopise ještě není zachycena diftongizace *ú* > *ou* (*vtřhnúti* 128v). Výjimek je jen několik, opět se vyskytují především v mladších přípiscích (*sou* 113r) a ojedinele v propriích, což svědčí o tom, že vlastní jména se vyvíjela, resp. zachycovala v písmu, poněkud jinak než apelativní lexikum (*Roudnici* 88v). Monoftongizační změna *ie* > *í* opět kopíruje chronologické vrstvy v letopise: zatímco v hlavním textu je zapsáno, že král Albrecht II. byl r. 1439 otráven v *Uhřiech* (139r), v dodatečně připsané mladší poznámce na okraji stránky je proprium zachyceno v lexikální formě v *Uhřich* (139r). Na změnu tautosylabického *aj* > *ej* ještě v textu *F* příklady nenacházíme, stejně tak jako na protetické *v-*. Výjimečně, a opět v mladších částech, nacházíme diftongizaci *ý/i* > *ej* (*korouhevnejch* 114v). Zaznamenaná jotace v krátkých slabikách je ve stavu shodném s dnešní češtinou, s výjimkou několika případů (reflexivum *sě* 100v, *Sudoměř* 109r), kde jotaci hodnotíme jako ryze grafický jev. – V tvarosloví místy přetrvávají jednoduché minulé časy, aorist (*vyhnachu* 100v, *získachu* 106v, *porazi* 120r)

---

<sup>3</sup> Pokud není uvedeno jinak, v kurzívě citujeme v transkribovaném znění; číslice odkazují na novodobou foliaci rukopisu.

a imperfektum (*napomínáše* 105r, *ležíeše* 106v). Ve spojení s číslovkou se vyskytnou duálové jmenné tvary (*dvěma způsobama* 95v, *dvě bráně* 133r, *obů stranů* 138r).

Lze konstatovat, že v těchto nižších jazykových rovinách ještě přetrvávají rysy starší češtiny, avšak jazyková stránka textu není těmito archaismy výrazně deformovaná. Rovněž syntax letopisu nevykazuje žádné rysy, které bychom neočekávali od textu dané doby a původu. Časté užívání přechodníkových vazeb s funkcí kondenzace textu je rys naprosto běžný, přičemž dle očekávání jsou přechodníky někdy užívány v gramaticky neodpovídajících formách („Němci leželi za lesem, chtějí do země vtrhnouti“ 129r). Analyzovat lexikální stránku tohoto historiografického spisu, který reflektuje dramatický společenský a kulturní vývoj českých zemí v době předhusitské a husitské, by jistě bylo nejen zajímavé, ale i přínosné. Neočekáváme sice přemíru neologismů či málo doložených výrazů, avšak slovní zásoba textu je na první pohled pestrá, využívá synonym, metafor i dalších lexikálních prvků, které zvyšují jeho atraktivitu – i v tomto směru se tedy letopis *F* postupně stává kronikou. Vzhledem k omezenému prostoru pro tento příspěvek ponecháme slovní zásobu stranou pro navazující výzkum.

Při popisu jazykové stránky letopisu *F*, resp. jeho základního textu, se chceme soustředit na výstavbu textu, zejména na stopy po osobnosti autora, kronikáře. Bylo již řečeno, že v textu jsou patrné předěly mezi objektivním líčením událostí a mezi subjektivním náhledem kronikáře. Nelze určit, kdo je tímto kronikářem, ani to, jedná-li se o jednu osobu, neboť nedokážeme přesně odlišit vrstvy převzaté z předloh a vrstvy dodané „poslední rukou“. Spokojíme se tedy s pojmenováním „kronikář“ a pokusíme se charakterizovat jeho vliv na jazykové ztvárnění textu *F*.

Již při letmém nahlédnutí do letopisu zaujme, že některé zprávy jsou stručnější a některé obsáhlejší. Jak již bylo zmíněno, rozsáhleji a s větším zaujetím informuje kronikář o pražském dění. Celých třináct stránek je například věnováno popravě tří mládenců, kteří v roce 1412 protestovali, pod vlivem Husova kázání, proti udělování odpustků. Kronikář tuto událost líčí s reportážní přesností a dramatičností, přičemž píše, že „by bylo mnoho praviti..., ale musím' ukrátiti, než toliko' chci pověděti: Byl jsem při tom, když... již se bylo proneslo, že jsů ti třie zjímání pro otpustky...“ (91rv). Podrobně popisuje intervenci mistra Jana Husa u pražských konšelů i jejich

ubezpečení, že se mladíkům nic nestane. Barvitě líčí nárek Pražanů, kteří vyprovázeli mrtvá těla k hrobu: „Mnozí také studentové i lidé obecní, páni a panie, šli za těmi těly s velikým lkáním a pláčem i velikém náboženství, provázejíce je k hrobu, želejíce jich jakožto té smrti nehodných“ (93rv). I když kronikář byl přímým účastníkem těchto událostí, považuje za nutné zdůraznit svou nestrannost. Jeho osobní účast je mu vnitřní překážkou pro objektivní soud: „...kterak se jest mistr Hus k tomu měl a kterak jest s těmi stínanými nakládal, to opůstiem, abych nebyl podtržen [tj. přistižen, obviněn – dopl. A.M.Č.<sup>4</sup>], bych co v tom stranil. Neb sem v ty časy při těch věcech obýval a všemu sem se díval, poručím to rozumnějším“ (94r). Raději proto odkazuje, jako i v jiných případech, na popis událostí z jiných zdrojů: „Nalezneš šíře latině, neb viem, žeť jest o tom o všem psáno, téhož léta to jest popsáno“ (94v). V kontrastu k této rozsáhlé zprávě je zpráva bezprostředně následující – jen ve dvou řádcích kronikář píše o vichřici, která pustošila české země: „A tehdaž toho léta, to jest tisícíeho čtyřstého dvanáctého, byl veliký vietr na svatú Kateřinu po vší zemi české a mnoho stavení a střech zbořil“ (94v). Nepochybně se jedná o zprávu přejatou ze starších pramenů, kterou kronikář neměl potřebu více rozvíjet. Mezi oběma zprávami však tušíme souvislost: zlé činy lidí následuje „boží trest“ v podobě živelní pohromy. Podobné souvislosti se ve starých kronikách objevují často a tragický dopad každé ze zpráv je ve výsledném dojmu násoben.

Řekli jsme, že o mimopražských událostech referuje kronikář stručněji, bez vlastních komentářů či jiných projevů svého názoru. V některých případech však informaci přebírá z „důvěryhodných zdrojů“ a pak se nebrání vlastnímu hodnocení, jako tomu je např. o pobití sedláků kutnohorskými horníky v roce 1414 u Malína poblíž Kutné Hory odplatou za to, že jim sedláci nedovolili krást hrách ze svých polí: „Tu havěři šli do Hory i přivedli s sebou několika tisícuo v havěřuo v, ti obstúpivše to městečko Malín, i zapálé je. Tak ti, ktož utéci chtěli z ohně, budú zbiti všichni od těch havěřuo v, a ktož neutekli, ti uhořeli.... To sem slyšel, ani to na kázání knězie lidem pravie u Praze, s velikú žalostí“ (96v). Slovy *s velikú žalostí* prozrazuje kronikář účast s nebohými sedláky, kteří položili život za svou úrodu.

---

<sup>4</sup>Výklady významů staročeských slov opíráme o slovníky historické češtiny zveřejněné na internetových stránkách *Vokabulář webový* (<<http://vokabular.ujc.cas.cz>>).

Rok 1415 je rokem upálení mistra Jana Husa – poněkud podivuhodné je, že kronikář tuto zprávu téměř doslova přebírá z jiných pramenů (Černá, 2016, 45–46) a nikterak ji nerozvádí. Pravděpodobně je to způsobeno politickým postojem autora, který nebyl horlivým stoupencem radikálního husitství a který jako očitý svědek silně vnímal tragiku událostí, na jejichž počátku stálo viklefovsko-husovské učení. Smrt Jana Husa tedy – patrně i s odstupem času – nikterak dramaticky nevnímal.

Naopak silná zainteresovanost je patrná z líčení tzv. první pražské defenestrace v roce 1419, tj. události, která je považována za spouštěcí okamžik husitské revoluce:

...stal se jest veliký a neslýchaný mord u Praze na Novém Městě ot obce zteklé téhož města tak, že sú smetali konšely své s rathúzu na Novém Městě z uoken a rychtáře Nikláška ukrutně a nemilostivě zabili. A ihned potom...král Václav umřel ot šlaku náhlého pravým hořem, protože sú se byli Pražené tak velmi zbúřili a konšely jím usazené smetali s rathúzu. A takové ukrutenství nad nimi učinili, neb musili na oštěpy a na sudlice a na meče a na kordy dolův padati. A kterýž se tak neproklál, ale každého ihned dobyli... (101v–102r).

Hodnoticí výrazy (*veliký a neslýchaný; ukrutně a nemilostivě*) nedávají pochybovat o kronikářově postoji. Novoměstští radikálové jsou nazváni *obcí zteklou*, tedy šílenou, pomatenou, zběsilou. Oprávněná je popsána souvislost mezi defenestrací a úmrtím Václava IV., který zemřel *ot šlaku náhlého pravým hořem*, tj. po záchvatu vyvolaném prudkým a neovladatelným vztekem a zlostí. Pro srovnání vývoje textu letopisu uvedeme popis této události z textu *Q*<sup>5</sup>, který pochází z poloviny 15. století a má obsahově nejbližší k archetypálnímu latinskému znění: „Léta božieho MCCCCXIX. na Novém Městě v Praze stal se mord veliký tak, že svrženo jest třinácte osob i s rychtářem s rathauzu“ (220v). Rozdíl v rozsahu popisu i jeho emotivním náboji je evidentní.

Letopisec textu *F* bezprostředně pokračuje ve stejném tónu v popisech následujících událostí:

...když se tak dalo, že již byl král Václav umřel, ihned nazajtřie ve čtvrtek ta obec zteklá, nemajíce se koho báti, oboři se na kláštery a na druhé kostely a v nich najprvé obrazy a varhany zbili a ztlúkli. Potom pak i kláštery bořili, a najprvé kartúský, velký

---

<sup>5</sup> Rukopis je uložený v Moravském zemském archivu v Brně pod signaturou G 10, č. 116 a kdysi rovněž patřil ke švédské kořisti.



krásný klášter... Potom zbořili břevňovský, strahovský, plaský u Prahy, u svatého Tuomy na Malé Straně, u Matky božie konec mosta, u svatého Klimenta, u svatého Benedikta na Karlově, u svatého Ambrože, u svaté Kateřiny na Zderazi etc. Velmi veliká bůřka byla v Praze (102v–103r).

Přes hradbu věků cítíme nesmírný žal a zároveň určitou rezignovanost starého kronikáře...

Jak jsme ukázali, názory kronikáře nejsou v popisování událostí zformulovány explicitně, ale můžeme je dobře vytušit z užití jazykových prostředků. Snaha nehodnotit na škále dobré – špatné se textem prolíná, nicméně na některých místech si kronikář neodpustí alespoň mírně vyznívající hodnotící poznámku. Příkladem je událost z roku 1438 (v textu nesprávně datováno rokem 1440) o údajném spiknutí vlivných staroměstských měšťanů proti českému králi Albrechtu Habsburskému:

...konšel staroměšťští s povolením některé obce své zjímali sú měšťany své, kteříž sú byli na radě před ciesařovým uvedením do země..., kteřížto nesení sú do vězenie, jedni na Karlštejn a druzí na Točník, a mnozí z města utekli... A to se stalo pro to, jakož pravie, že by chtěli Bedřichovi Prahy dopomoci a že by se o to u kněze scházeli. Ale mně se zdá dosti nepodobné, poněvadž za ciesaře všecy nechutné věci a kyselosti měly mezi nimi pominúti (140rv).

Popisovanou událost hodnotí kronikář textu F jako *nepodobnou*, tj. nepravděpodobnou, a od její pravdivosti se distancuje slovy *jakož pravie*.

Kronikářův odstup v další zprávě ještě graduje – o přepadení Prahy Jiříkem z Poděbrad v roce 1448 odmítá psát, protože nemá vlastní zkušenost, a líčení události ponechává poučenějším, těm, kteří jsou *svědomi*, tj. obeznámeni, znali problematiky: „A ne tak země česká hubena byla. A to stálo za niekoľiko let, až, pravie, pan Jiří Poděbradský do Prahy upadl a Prahu sobě poddánu učinil. O tom upadení do Prahy nenie mi známo psáti, i nechci o tom psáti, porúčiem to těm, ktož sú toho svědomi“ (143v–144r) Z výše uvedených příkladů jasně plyne kronikářův zodpovědný přístup ke své práci, který bychom od středověkého autora zřejmě neočekávali. Kronikář se snaží o sdílení „pravdivých“ a nezpochybnitelných informací, tj. nejpodrobněji referuje o událostech, které sám zažil nebo které zná ze sdělení důvěryhodných osob. Tyto události explicitně nehodnotí a ponechává posouzení na čtenáři, neboť si je vědom skutečnosti, že jeho pohled na události může být zkreslený, neboť je ovlivněn vlastním zážitkem

a subjektivními pocity. O dějích, které nezažil, píše stručně – popisy přejímá bez komentářů z jiných zdrojů; někdy z těchto zdrojů necituje přímo, nýbrž jen možné prameny vyjmenuje, tak, aby si čtenář mohl dohledat další spolehlivé informace.

#### 4. Opis textu *F* Václavem Hankou

Stockholmský rukopis je jedním ze dvou rukopisů, které byly v roce 1819 zapůjčeny do Prahy, jak o tom informuje zejména B. Dudík (Dudík, 1852, 173 a 183; Pečírka, 1851, 80; Skutil, 1990, 178). Oba rukopisy v Praze opsal tehdejší knihovník Muzea Václav Hanka. Útlá knížka s opisem textu *F* a poselství do Říma má na hřbetě zlatě vyvedený nápis Nowa Kronika a je uložena v Knihovně Národního muzea v Praze pod signaturou III F 9. Rukopis má celkem 100 listů – na fol. 2r–58v obsahuje text *F SLČ* a na fol. 59r–100v zprávu o poselství r. 1462. Na prvním listě stojí nadpis, kterým rukopis opatřil V. Hanka: *Nová kronika od nastoupení na trůn Václava až do léta božího MCCCCLIII. Těž Poselství krále Jiřího do Říma k papeži*. Na poslední straně 100v je zapsáno: *Z rukopisu stockholmského slovo od slova přepsáno léta MDCCCXIX. Václav Hanka*. Tento opis užil pro svou syntetickou edici *Starých letopisů* F. Palacký (Palacký, 1829, IX).

V. Hanka letopis *F* opsal – jak sám uvádí – *slovo od slova*, včetně marginálních poznámek a textu na vložených lístcích. Nepřepsán zůstal list 99r, který je ovšem zapsán výrazně mladší rukou. Hankův opis je vyveden černým a červeným inkoustem – červeně jsou značeny nadpisy, iniciály a jednoduché, dvojité či trojitě svislice, které syntakticky dělí text. Svislice V. Hanka do textu dodává částečně na základě červených interpunkčních znamének v originálním rukopise, částečně dle svého uvážení o syntakticko-tematickém členění textu. Do závorek červené barvy V. Hanka uzavírá text, který byl v originále připsán na okrajích; u delších doplňků označuje Hanka doplněný text červenou čarou na okraji. Pokud byl na okrajích připsán textový orientátor ve funkci nadpisu, tento nadpis V. Hanka přepsal buď na zvláštní řádek přímo do textu bez upozornění, nebo ho přepisoval dle originálu in margine.

Zajímavé je, že V. Hanka sám přičiňuje přípisky na okraje stran svého opisu (např. na fol. 47v, 48rv) – jedná se např. o jména účastníků různých

akcí či o jiné poznámky. Tyto marginální poznámky jsou založeny na variantním rukopise *Starých letopisů*. Jedná se o tzv. text *K*<sup>6</sup> z roku 1518, který je na fol. 129r–328v zapsán v rukopise sign. IV E 28 Knihovny Národního muzea v Praze. V tomto textu *K* se naopak objevují na okrajích stran Hankovou rukou poznámky, které informují o odlišných zápisech textu ve „*Stockholmském*“ rukopise (např. na fol. 163v je Hankova poznámka *Stokh. U Girna*, zatímco v textu *K* je nesmyslná zkomolenina \*wabirna).

Na závěr se stručně zmíníme o způsobu Hankova přepisu textu *F*. Hanka text přepisuje do dobového pravopisného systému, tj. např. odstraňuje již neužívané spřežky (místo *pofwieczenie* píše *pofwiecenie*, místo *mieścieczek* píše *mieścieček*); zachovává ovšem psaní jednoduchého *f* za hlásku *s* a dvojitého *ff* za hlásku *š* a neužívá grafém *ě*, nýbrž píše spřežku *ie*. Interpunkci naznačuje červenými svislicemi, jak již bylo uvedeno výše. Doplnuje diakritická znaménka značící délku samohlásek (místo *obratil* píše *obrátil*), velká písmena a hranice slov uvádí do souladu s pravopisným územ počátku 19. století (místo *zprahy* píše *z Prahy*). Přejaté či cizí výrazy přepisuje v počestěné podobě (místo *do Conftancie* píše *do Konftancie*). Bylo by nesmyslné požadovat po V. Hankovi akceptaci edičního (transliteračního či transkripčního) úzu, který je uznáván moderní filologií. Lze shrnout, že přepis textu *F* je spolehlivý, nezaznamenali jsme žádné chyby z nesprávného čtení či z nepozornosti. Originální rukopis je kvůli přípisům a vlepeným stránkám poněkud nepřehledný – tato nepřehlednost se Hankovým přepisem *in continuo* ještě zvyšuje. Přepis textu byl jistě veden úsilím zachovat znění textu na českém území pro další bádání, neboť o trvalém návratu rukopisu do vlasti se ještě neuvažovalo. Zatímco historikům opis mohl dostačovat, jak ukazuje jeho využití F. Palackým, filologům, resp. lingvistům a jejich požadavkům po přesném zachycení jazykové formy vyhovovat nemůže. Proto nezbývá než opět ocenit úsilí Bedy Dudíka, díky němuž je vzácný „stockholmský rukopis“ zpět v České republice. Na všestranný průzkum odborníky různých oborů však opět již téměř půl druhého století čeká. Necht’ je náš příspěvek alespoň startovací sondou pro další bádání.

---

<sup>6</sup>Digitalizovaná verze rukopisu je dostupná z internetových stránek *Manuscriptoria* (<http://manuscriptorium.com>).

## Literatura

- Černá, A. M. (2012). *Letopis na cestě ke kronice (počátky beletrizace analistického textu)*. „Studia mediaevalia Bohemica“, č. 4, s. 259–270.
- Černá, A. M. (2016). *Zpráva o smrti Jana Husa ve Starých letopisech českých*. „Theologická revue“, č. 1, s. 45–61.
- Černá, A. M., Čornej, P., Klosová M. (eds.) (2003). *Staré letopisy české (texty nejstarší vrstvy)*. Praha: Filosofia.
- Čornej, P. (1988). *Staré letopisy české ve vývoji české pozdně středověké historiografie*. „Acta Universitatis Carolianae – Philosophica et historica 1. Studia Historica“ XXXII, s. 33–56.
- Dobrovský, J. (1796). *Litterarische Nachrichten von einer auf Veranlassung der königlich böhmischen Gesellschaft der Wissenschaften im Jahre 1792 unternommenen Reise nach Schweden und Russland*. Prag, 47–53.
- Dudík, B. (1852). *Forschungen in Schweden für Mährens Geschichte*. Brünn: C. Winkler, 184–186.
- Flajšhans, V. (1897). *Knihy české v knihovnách švédských a ruských*. Praha: Česká akademie císaře Františka Josefa pro vědy, slovesnost a umění.
- Kocman, F. et al. (1954). *Průvodce po státním archivu v Brně*. Brno: Krajské nakladatelství v Brně.
- Manuscriptorium. <http://www.manuscriptorium.com>. 18.08.2016.
- Palacký, F. (1829). *Starí letopisové čeští od roku 1378 do 1527, čili pokračování v kronikách Přibíka Pulkavy a Beneše z Hořovic, z rukopisů starých vydané*. Praha: J. H. Pospíšil.
- Pečírka, J. (1851). *Zpráva o rukopisech českých v královské bibliotéce v Stockholmě se nacházejících*. „Časopis českého museum“, roč. 25, č. 1, s. 59–60.
- Skutil, J. (1990). *Staročeské tzv. švédské rukopisy Státního oblastního archivu v Brně*. In: *XIX. mikulovské sympozium 1989*. Brno: Muzejní a vlastivědná společnost, s. 177–182.
- Šimek, F. (ed.) (1937). *Staré letopisy české z vratislavského rukopisu novočeským pravopisem*. Praha: Historický spolek: Společnost Husova musea.
- Vokabulář webový – webové hnízdo pramenů ke studiu historické češtiny*. <http://vokabular.ujc.cas.cz>. 18.08.2016.